KIRJA-ARVOSTELUJA

Suomen talouselämän rakenne ja kehitys

Heikki Hautala, WSOY, Helsinki

Kuvausta Suomen talouselämän rakenteesta ja kehityksestä

Mika Maliranta
FT, Tutkimuspäällikkö
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Tiedekirjoittaja Heikki Hautalan teoksen *Suomen talouselämän rakenne ja kehitys* alkusanoissa todetaan, että kirjan tarkoituksena on osaltaan täyttää erästä aukkoa Suomen talouselämää käsittelevässä kirjallisuudessa. Jos ymmärsin sanoman oikein, väitteen mukaan Suomen talouselämää käsittelevästä kirjallisuudesta puuttuu (eli on se aukko) "...selkeä ja kansantajuinen kokonaisesitys sekä opiskelijoita että suurta yleisöä varten". Kun arvioin tätä teosta sen itsensä asettamaa päämäärää vasten, ongelmaksi ei pitäisi muodostua se, että oma tietämykseni Suomen taloushistoriasta on jossain määrin ylimalkaista. On aihetta olettaa, että kirjan suunnaton fakta-aines on kunnossa. Sen vakuutena mainitaan, että professorit Riitta Hjerppe, Erkki Pihkala ja Pentti Virrankoski ovat lukeneet käsikirjoitusta. Lisäksi lopussa kiitetään avusta ja kommenteista vielä 31 muuta henkilöä nimeltä. Kun tietoni mukaan lista ei ole edes aivan täydellinen, voidaan arvioida, että tämä kirjahanke on työllistänyt talousasiantuntijakuntaa sangen laajasti.

Luen tätä teosta sillä mielellä, että on arvokasta työtä kirjoittaa taloudesta maallikoille selkeästi ja innostavasti sekä niin, että selvästi erotetaan olennainen tieto vähemmän olennaisesta ja epävarma tieto vielä epävarmemmasta. Tässä yhteydessä haluan kiittää professoreja Jukka Pekkarista ja Pekka Sutelaa mainioista kansantalouden oppikirjoista, jotka aikoinaan innostivat minua siirtymään taloustieteen piiriin. Maallikoille sopivaa hyvää taloustieteellistä kirjallisuutta tarvitaan vielä lisää sen selventämiseksi, että talouselämän tutkimus ei ole vain, eikä ole edes ensisijaisesti, suhdanteiden ennustamista vaan erilaisten talouden mekanismien selvittämistä. Talouden historiaa ja rakenteita koskeva aineisto on tässä yksi tärkeä apuväline.

Verrattain suuri joukko suomalaisia taloustieteilijöitä tutkimuslaitoksissa, ministeriöissä ja korkeakouluissa tutkii Suomen talouden kehitystä ja rakenteita sekä yrittää selvittää taustalla olevia mekanismeja. Pääosin tämän toiminnan rahoituksesta vastaa veronmaksajat.

Mitä tällä panostuksella kansalaiset voisivat odottaa saavansa? Tilastotoimessa ja tutkimuksessa syntyy yhtä ja toista enemmän tai vähemmän kiinnostavaa taloutta koskevaa numerotietoa. Tällainen tieto sinänsä ei lisää monenkaan kansalaisen hyvinvointia tai opiskelijan arvoa työmarkkinoilla. Monenlaista numerotietoa kuitenkin tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää kunnolla talouden mekanismeja ja näin saada apua järkevän politiikan suunnittelulle. Demokraattisessa yhteiskunnassa politiikka on kuitenkin aina väärää, ellei sillä ole poliittista kannatusta. Järkevän politiikan toteuttamisen kannalta on tärkeää, että kansalaiset tuntevat erilaisten poliittisten toimenpide-ehdotusten perusteluita ja niihin liittyvää epävarmuutta. Monet kansalaiset ovat vieläpä kiinnostuneita tällaisesta tiedosta. Tämä ei johdu vain siitä, että talouden mekanismit vaikuttavat suoraan heidän omaan elämäänsä. ”Kiina-ilmiö” ja monet muut päivänuutiset saavat uudenlaista eloa ja sisältöä, kun niitä lukee taloushistoriassa aikaisemminkin esiintyneiden säännönmukaisuuksien viitoittamana jatkokertomuksena. Talouselämän epävarmuus on aina ennenkin herättänyt huolta. Ammattialan vaihtaminen on ennenkin ollut tavallista ja siihen on liittynyt usein talousahdinkoa – suoranaista nälkää ja puutetta useammin kuin nykyisin.

Tutkimustiedon ja sen tulkinnan (tai erilaisten tulkintojen) jalostaminen kansantajuiseksi ja kiinnostavaksi esitykseksi on haasteellinen tehtävä. Pitäisi olla sanottavaa ja pitäisi osata sanoa se. Pitää tuntea ainakin verrattain hyvin talousteoriaa ja tutkimusmetodeja. Ei siksi, että ne pitäisi kertoa maallikoille perusteellisesti vaan siksi, että osaa suodattaa ja jäsentää olennaisen informaation. On myös tärkeää kertoa tämänhetkisen tietämyksen luotettavuudesta. Jäsennelty keskustelu siitä, mistä kysymyksistä tutkijoiden keskuudessa on suuri yksimielisyys ja mistä on erimielisyyttä antaa hyödyllistä osviittaa tiedon epävarmuudesta.

Toiseksi, pitäisi myös osata kirjoittaa ymmärrettävää ja elävää tekstiä. Taloustieteilijät täyttävät ensimmäisen, mutta eivät kovin usein toista vaatimusta. Toimittajat osaavat kirjoittaa selkeästi. Jotkut täyttävät hienosti molemmat vaatimukset. Rohkaisevia esimerkkejä löytyy sekä tutkijoista että toimittajista. Kun halutaan tehdä kokonaisesitys Suomen taloudesta, ainakin ensimmäisen vaatimuksen painoarvo on melkoinen. Ensimmäisen vaatimuksen täyttämistä tosin helpottaa se, jos käytettävissä on aikaisempia esityksiä aiheesta, johon voi tukeutua.

Arvioitavana olevassa teoksessa on yli 300 sivua, jossa on suuri määrä sangen detaljoitua tietoa. Tämä tekee lukemisen hyvin raskaaksi. Vuosilukuja ja paljon muita numeroita esitetään teksteissä ja taulukoissa runsaasti. Tilastokeskuksen Tietoaika-lehti tarjoaa loistavia esimerkkejä siitä, kuinka tilastoilla voidaan kertoa asioista havainnollisesti ja kiinnostavasti, kun tekstien, taulukkojen ja erilaisten kuvioiden käytön välinen työnjako on järkevä. Esimerkit ja erilaiset yksityiskohdat ovat joskus hyödyllisiä jonkin vaikean kysymyksen havainnollistamisessa tai abstraktin ilmiön konkretisoimisessa. Niiden luonteva paikka on kuitenkin alanooteissa tai erillisissä bokseissa, eikä runkotekstissä, jonka olisi parasta keskittyä pääajatuksen juoksuttamiseen. Hyvää mallia antavat esimerkiksi Pentti Vartian ja Pekka Ylä-Anttilan *Kansantalous 2028* tai Heikki A. Loikkasen, Jukka Pekkarisen ja Pentti Vartian toimittama *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutos*. Näissä teoksissa asiantuntijat kertovat selkeästi ja havainnollisesti samoista teemoista kuin tässä arvioitavana oleva teos. Suomen ta-

louden rakenteiden opiskeluun suosittelen myös Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen *Talouden rakenteet 2003*. Tämän kirjan informaatio päivitetään jatkuvasti verkkosivuilla osoitteessa http://taloudenrakenteet.vatt.fi, mikä on erittäin hyödyllistä nopean rakennemuutoksen aikana. Myös kahdesta aikaisemmin mainitusta teoksesta on ajan kuluessa otettu uudistettuja painoksia ja luulenpa, että vielä uusia on tulossa. Entä tarvitaanko tässä arvioitavana olevasta teoksesta vielä uudistettuja painoksia? Mielestäni ei. □